

Ағылшын тілі арқылы әлемді тани аламыз ба?

Бүгінгі таңда ғылшын тілі – әлемдегі ең көп қолданылатын тилдердің бірі. Ғылым, бизнес, технологии және халықаралық қатынастарда ағылшын тілі маңызды рөл атқарады. Ағылшын тілі көптеген елдердің ресми немесе ұлттық тілі болып табылатындықтан, ол жахандану процесс негізгі құралға айналған. Бірақ "Ағылшын тілі арқылы әлемді тани аламыз ба?" деген сұрақ туындайды. Бұл сұрақтың жауабын түсіну үшін, тілдің адам санасына, ойлау процесс әсерін және ағылшын тілінің әлемді түсінудегі шектеулерін зерттеу қажет. Тіл – бұл тек қарым-қатынас құралы ғана емес, сонымен қатар біздің әлемді қабылдауымыздың негізі болып табылады. Лингвлық теория релятивизма (Сапир-Уорф гипотезы) бойынша, тілдің құрылымы мен лексикасы оның сөйлеушілерінің ойлау тәсілдеріне және әлемді қабылдауға әсер етеді. Яғни, әр тіл өздерінің сөйлеушілерінің танымдық және мәдени ерекшеліктерін қалыптастырады.

Қазіргі әлемде ағылшын тілінің рөлі баға жетпес. Ағылшын тілі ең көп қолданылатын тіл болып саналады. 450 миллионнан астам адам оны өз тілі деп санайды. Тағы 600-650 миллион азамат ағылшын тілін қарым-қатынас үшін қосымша тіл ретінде пайдаланады. Ағылшын тілі әлемнің көптеген елдерінде сұранысқа ие. Шетелде білім алу үшін де бұл тілді білу өте маңызды. Беделді және жақсы жалақы алатын жұмыс тапқысы келетіндер онсыз биікке жете алмайды.

Ағылшын тілінің қазіргі әлемдегі рөлін түсіну үшін ең алдымен оның тарихын білу қажет. Жасыратыны жоқ, тілдің қалай қалыптасқанын білу мүмкін емес. Неміс басқыншылары біздің заманымыздың 5 ғасырында Англияға келіп қоныстанғаны белгілі. Олар герман тілінде сөйледі. Мамандарда бұл кезең туралы мәліметтер аз. Себебі, сол кездегі жазба мұрағаттар мен құжаттар табылмады. Диалектілердің қалыптасуы 7-9 ғасырлардағы деректермен расталады. Олардың барлығы 9 ғасырда Ұлы Альфред ағылшын деп атаған тілге қатысты. Ағылшын тілінің дамуына скандинавтардың сөйлеуі де айтарлықтай әсер етті деп саналады. Норман жаулап алғаннан кейін бірнеше ғасырлар бойы ағылшын тілінде елеулі өзгерістер болды. Сол кезеңде қалыптасқан флексия жүйесі бүгінде қолданылады. Оған сәйкес, грамматикаға тән жалпылық жалғаулар ағылшын тілінде қолданылмайды десе де болады. Өзгерістер сөздік қорына әсер етті. Басқа тілдерден алынған қарыздар болды, олар ақырында жазбаша түрде көріне бастады.

Соңғы орта ғасырларда және қазіргі кезеңде ағылшын тілін стандарттаудың тұрақты процестері орын алды. Жазбаша және ауызекі сөйлеу тілінің өзгеруі жалғасты. Дауысты дыбыстардың ұлы қозғалысы деп аталатын қозғалыс орын алды. XVII ғасырдың басынан бастап ағылшын тілінің әсері бүкіл әлемде сезілді. Уақыт өте келе оны әртүрлі елдердің адамдары қолдана бастады.

Қазіргі әлемде ағылшын тілінің маңызы өте үлкен. Жақында ол біз үшін шет тілі болды, ал бүгінде халықаралық тіл. Сондықтан қазір әлемнің барлық елдерінде ағылшын тілі үлкен мәнге ие. Ағылшын тілінде сөйлеудің неліктен маңызды екендігі туралы айналымдағы дискурста оның әкелетін экономикалық пайдасы жаһандық әлемде ағылшын тілінде сөйлей алмауды сауатсыздықпен теңестіру дәрежесіне дейін басым болады (Vélez-Rendón, 2003). Ағылшын тілін бүкіл әлемге тарату қызметін ұсынатын мекемелердің, агенттіктердің және ұлттардың экономикалық мүдделері жасырылған. Ағылшын тілі – жақын маңдағы елдер үшін көп миллион долларлық бизнес (Cana-garajah, 1999; Pennycook, 1998), бірақ бұл факт ағылшын тілін бүкіл әлемге тарату науқандарында ешқашан анық байқалмайды, керісінше ағылшын тілін таратудың маңыздылығы туралы дискурстарда. Ағылшын тілі жаһанданумен, халықаралық коммуникациямен, басылымдармен, бәсекеге қабілеттілікпен және т.б. байланысты (Francis & Ryan, 1998; McKay, 2003; Romaine, 2000; Shohamy, 2006; Vargas Tejada et al, Warschauer, 2000)

Ағылшын тілінің категориялық жоғары мәртебесімен қатар испан тілі бағаланбайды, өйткені ол әлемдегі ең көп сөйлейтін тілдердің бірі болғанымен, колумбиялықтардың білімге қол жеткізуі жеткіліксіз. Бұл көзқарас ресурстардың тең емес бөлінуінен және екі тілді оқытуды жақсартуға ықпал ету күш-жігерінен көрінеді; Ағылшын тілі халықаралық келісімдердің объектісі, оқулықтарға инвестиция, біліктілік тестілері, мұғалімдерді дайындау курстары, ұлттық науқандар және т.б. нысаны болып табылса да, испан тіліне бірдей көңіл бөлінбейді (Cárdenas, 2003; Valencia-Giraldo, n/d). елдегі сауатсыздықтың жоғары тұлғалары. Нәтижесінде, Колумбиялықтардың көпшілігі үшін білімге қол жетімділік.

Екінші жағынан, ағылшын тілінде сөйлеу демократиялық құрал ретінде білім, технология, ғылым және мәдениетті кез келген адамға қолжетімді етеді деген болжам, кем дегенде, барлығына бірдей емес. Үндістанда отарлау кезінде ағылшын тілі үндістерге британ әдебиеті әлемін және Еуропадағы университеттерді ашады деген алғышартпен ресми тіл ретінде бекітілді; нәтиже кейбіреулер үшін бұл ешқашан шындыққа айналмады, өйткені кедейлік пен әдет-ғұрыптар олардың бұл мүмкіндіктен пайда табуына кедергі келтірді (Pennycook, 1998). Колумбияда экономикалық, саяси, әлеуметтік және мәдени жағдайлар терең теңсіздіктерге ұшырайды, оларды дамуға қол жеткізу үшін барлығынан ағылшын тілін талап ету арқылы шешу мүмкін емес. «Colombia bilingüe en diez años» сияқты жоба біздің қоғамдағы тауарлардың онсыз да әділетсіз таралуын арттыруға ықпал етеді. Қорытындылай келе, ағылшын тілі жаһандық общение үшін маңызды құрал болса да, ол әлемді толық түсіну үшін жеткіліксіз. Әрбір тіл өзіндік әлемді көрсететін, адамның ойлау және қабылдау тәсілдеріне әсер ететін бірегей жүйе болып табылады. Ағылшын тілі әлемді танудың бір құралы ретінде маңызды болғанымен, ол жалғыз дұрыс көзқарас болып табылмайды.